

ლევან გელაშვილი

გალაკტიონი ეკრანზე

DOI: <https://doi.org/10.62119/critique.20.2025.9907>

ქართულ მწერლობას, კინოსგან განსხვავებით, მრავალსაუკუნოვანი განვითარების მდგრადი ტრადიცია გააჩნდა, რაც მნიშვნელოვანი კულტურულ-ესთეტიკური მემკვიდრეობის საფუძველს წარმოადგენდა, „შემთხვევითი არ არის, რომ ქართული კინოს, როგორც ახალი, სინთეზური ხელოვნების განვითარებაში ქართულმა მწერლობამ კონსტრუქციული როლი ითამაშა.

1900 წლიდან მამა-შვილი დიდმელოდები „ჯენ მორისის“ ფსევდონიმით საქართველოს ქალაქებში მოგზაურობდნენ და მიხაი ზიჩის ვეფხისტყაოსნის ილუსტრაციებს უჩვენებდნენ. როგორც მაშინდელი აფიშები იტყობინებოდნენ, ეს იყო „ბუნდოვან სურათებად ვეფხისტყაოსნის სინემატოგრაფია“. პირველი ქართული მხატვრული ფილმი „ქრისტიანე“ ეგნატე ნინოშვილის ამავე სახელწოდების მოთხრობის ეკრანიზაციაა.

ოციან წლებში ქართული კინო ეკრანიზაციების ხარჯზე ვითარდებოდა. აღსანიშნავია, რომ ოციან წლებში, მაშინ, როცა კინოფილმი „ხმებდამატებულ“ მუნჯ კინოდ და „გაფერადებულ“ შავ-თეთრ გამოსახულებად აღიქმებოდა, კინოს შესაძლებლობები „ვეფხისტყაოსნის“ მაგალითზე იყო ახსნილი. მაგალითად, ჟურნალი „ხელოვნება“ 1925 წელს წერდა: „კინო უდიდესი თანამედროვე ეპოსია, თქვენ ერთ საათში ვეფხისტყაოსნის გმირთან ერთად, მთელ არაბეთს და ინდოეთს ჩამოგარბენინებთ, მასთან ერთად შეგაბრძოლებთ ვეფხეებს, ადელვეზულ ზღვებში შეგაცურებთ და მერე თანამედროვე ევროპის ბაბილონისებურ ქალაქებში გაგასეირნებთ“ (№8. გვ. 10).

აკაკი წერეთელი და მისი შვილი ალექსი დაინტერესებული ყოფილან საქართველოში ხმოვანი კინოს დანერგვით. აი, რას წერდა გაზეთი „თემი“ (1914, 20 იანვარი, 159): ალექსი აკაკის ძე წერეთელს ამჟამად აქვს მოლაპარაკება „ახალი კლუბის“ (კინოთეატრი თბილისში – ლ. გ.) და ქართული თეატრის გამგეობასთან თბილისში კინეტოფონის მოწყობის მონოპოლიის შეძენის შესახებ. ეს კინეტოფონი გამოჩენილი ედისონის უკანასკნელი გამოგონებაა და წარმოადგენს მომღერალი მოლაპარაკე კინემატოგრაფს – იმიტაციას ნამდვილი წარმოდგენებისას“.

შესაძლოა, ალექსის სურვილის ასრულებას ხელი აკაკის ავადმყოფობამ და გარდაცვალებამ შეუშალა. აკაკის დაკრძალვის შემდეგ იგი ისევ პარიზში დაბრუნდა, სადაც დედასთან, ნატალია ბაზალევსკაიასთან ერთად ცხოვრობდა.

მნიშვნელოვანია, რომ რომ პირველი ქართული სრულმეტრაჟიანი დოკუმენტური ფილმი, ვასილ ამაშუკელის „აკაკი წერეთლის მოგზაურობა რაჭა-ლეჩხუმში“, სწორედ ლიტერატურასთან არის დაკავშირებული და ქართველ პოეტს ეძღვნება.

შეგვიძლია, ვივარაუდოთ, რომ სწორედ ამ ფილმით იწყება კიდევ ერთი დიდი ქართველი პოეტის, გალაკტიონ ტაბიძის კავშირი კინემატოგრაფთან. 1951 წლის 12 დეკემბრის შემდეგ, გალაკტიონი უბის წიგნაკში აკეთებს ჩანაწერს, , რომ კინოკამერით პირველად ქუთაისში, აკაკი წერეთელთან ერთად გადაიღეს და ეს ჩანაწერი დღეს სახელმწიფო კინოწარმოებაში უნდა ინახებოდეს. სავარაუდოდ, პოეტი ვასილ ამაშუკელის ამ ცნობილ ფილმს გულისხმობს. ფილმის შემორჩენილ ვერსიაში ქუთაისის სცენა საკმაოდ მოკლეა და გალაკტიონი არ ჩანს, თუმცა შეიძლება ის კადრები, რომლებზეც ახალგაზრდა პოეტი იყო აღბეჭდილი, დაკარგულია ან მისი იდენტიფიცირება არ არის შესაძლებელი. რადგან ქუთაისის ეპიზოდი 1912 წლის 21 ივლისით თარიღდება, მკვლევარი მაია ნინიძე გალაკტიონის კინოფირზე გამოჩენის თარიღადაც ამ დღეს მიიჩნევს. (გალაკ-

ტიონ ტაბიძის ცხოვრებისა და შემოქმედების ტექსტოლოგიური და ინტერდისციპლინური კვლევები თბ. 2025 წ. გვ. 661).

ხელოვნების სასახლეში ინახება პირველი ქართველი კინოოპერატორის, ვასილ ამაშუკელის მოგონებები, კონკრეტულად: კინოფილმის „აკაკის მოგზაურობა რაჭა-ლეჩხუმში“ გადაღების მიმდინარეობის განრიგის შესახებ, სადაც ვკითხულობთ:

„სასტუმრო „გრანდ-ოტელის“ (ქუთაისში – ხაზი ჩემია – ლ. გ.) წინ შეიკრიბნენ მოგზაურობის მომწყობი კომისიის წევრები და გამცილებლები.

2. გამგზავრების წინ მგოსანმა რამდენიმე წუთი დაჰყო მისი საყვარელ ქალაქის ბაღში.

ჩქარა მოგზაურნი ქალაქიდან გავიდნენ.

3. ქუთაისის გარეუბანი ჭომა. აქ სპირიდონ წერეთლის ეზოში გულუხვმა მასპინძლებმა დიდებული საუზმე გაუმართეს მგოსანსა და მის მსმენელებს“ (საქართველოს ხელოვნების სასახლე ვ. ამაშუკელის არქივი 29 უთარილო ნაბეჭდი 6 გვერდი).

როგორც ვხედავთ, ქუთაისში კინოგადაღება ოთხ ლოკაციაზე მიმდინარეობდა. ვასილ ამაშუკელმა საერთო ჯამში 1600 მეტრიფირი დახარჯა. მონტაჟის შემდეგ სოფია ივანიაკვიას ლაბორატორიაში კინოფირი 1600-დან 1200 მეტრი დარჩა. ჩვენამდე მოაღწია 544 მეტრმა ფირმა, რომელსაც პირველად კინომცოდნე კარლო გოგომემ მიაკვლია. მართლაც არაა გამორიცხული, რომ სწორედ დაკარგულ კინოკადრებში ჩანდა გალაკტიონი.

აღსანიშნავია, რომ 1949 წლის 16 აპრილის უბის წიგნაკში გალაკტიონი აღწერს შემთხვევას, როდესაც კინოთეატრში სტუდენტებმა მას ნოვატორობის შესახებ დაუსვეს შეკითხვა. იგი ცდილობს, განსაზღვროს ნოვატორის ცნება და გამოთქვამს უკმაყოფილებას, რომ მის ლიტერატურულ ნოვატორობაზე არსებითად გამოკვეთილი ანალიტიკური წერილები არ მოიძებნება. ამ კონტექსტში იგი მიუთითებს, რომ საჭიროა აკაკი წერეთლის მიერ მის შესახებ ნათქვამი ცნობილი ფრაზის „გალაკტიონი

ბევრი სიახლის შემომტანია ქართულ მწერლობაში“ ღრმა ანალიზი და კონტექსტუალიზაცია.

გალაკტიონისთვის აკაკი მისაბადი მგოსანი იყო¹, გარდა იმისა რომ გარეგნულადაც ბაძავდა აკაკის, მას მიუძღვნა პოემა და არაერთხელ გამოუთქვამს აღფრთოვანება მისი პოეზიისადმი. შემთხვევითი არ არის მისი სურვილი, რომ საკუთარი ცხოვრება და კავშირები დიდ ლიტერატურულ ფიგურასთან კინემატოგრაფიულად იქნეს მოთხრობილი. 1948 წლის 3 აგვისტო – 2 ოქტომბერი დღიურის ჩანაწერში აღნიშნავს რომ სურვილი აქვს, რომ იარსებოს კინოფილმმა „მე და აკაკი“ (> 10882 წყარო: გალაკტიონ ტაბიძის ჩანაწერი, ქლმ. დ-219, გვ. 3-5. გ. ტაბიძე, სგ, წ. XVII, თბ., 2008, გვ. 413, 414. დათარიღებისათვის: ნ. კობალაძე, „კვლევები“, თბ., 2025, გვ. 181).

მეტაფორულად იხატება გალაკტიონის წვლილი არა მხოლოდ ქართული ლექსის სტილისტურ და ფორმალურ განახლებაში, არამედ, სიმბოლურად, ეროვნული კინემატოგრაფის დასაწყისშიც. ასე წარმოჩნდება ერთგვარი კულტურული კონტინუიუმი, სადაც მეფე მგოსან აკაკი წერეთლის მიერ ლიტერატურულ სივრცეში გახსნილი ინოვაციური გზა, თითქოს პოეტების მომავალი მეფის, გალაკტიონის შემოქმედებით გრძელდება. მათი გადაკვეთის სიმბოლური წერტილი კი არა მხოლოდ პოეზია, არამედ კინემატოგრაფიც აღმოჩნდა.

კერძოდ, ვასილ ამაშუკელის პირველი ქართული სრულმეტრაჟიანი დოკუმენტური ფილმი „აკაკი წერეთლის მოგზაურობა რაჭა-ლეჩხუმში“, რომელშიც კულტურული მემკვიდრეობის ორი ფიგურის სიმბოლური თანაარსებობა აღიბეჭდა.

გალაკტიონ ტაბიძე თავისი სიცოცხლის განმავლობაში 12-ჯერ მოხვდა კინოფირზე. ეს იყო სპეციალურად მისთვის

¹ გალაკტიონის დღიურებში რამდენიმე მოგონება გვხვდება აკაკიზე <https://galaktion.ge/?page=Memories&id=4028>

ორგანიზებული კინოგადაღებები ან მნიშვნელოვანი მოვლენების დაფიქსირება, სადაც თავად გალაკტიონიც მონაწილეობდა.

პირველად ამ საკითხით კინოს მკვლევარი, კინოკრიტიკოსი, პედაგოგი და დრამატურგი კარლო გოგოძე დაინტერესდა. მან ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ (1973 № 10) გამოაქვეყნა წერილი – „გალაკტიონი დოკუმენტურ კინოში“.

კარლო გოგოძეს შეუსწავლია სახელმწიფო არქივში დაცული გალაკტიონის შესახებ არსებული კინოქრონიკები და მოკვლეული მასალების მიხედვით საყურადღებო ცნობებს გვაწვდის. როდესაც ვმსჯელობთ საკითხზე – „გალა ეკრანზე“, ჩვენ ძირითადად ამ წერილს ვეყრდნობით, თუმცა შევეცადეთ მოცემული ცნობები პოეტის იმავე პერიოდის დღიურებთან და ლექსებთან შეგვედარებინა.

გარდა ამისა, შევისწავლეთ კარლო გოგოძის ნაბეჭდი ხელნაწერიც, რომელიც უფრო ვრცელია და საკმაოდ განსხვავდება ჟურნალში დაბეჭდილი ვერსიისგან.

გალაკტიონი თავის დღიურში ჩამოწერს, როდის და სად გადაუღიათ კინოფირზე.

1. პირველად გადავიღეთ აკაკი წერეთელთან ერთად ქუთაისში. მგონია, აქვთ გოსკინპრომში.

2. შემდეგ მწერალთა სასახლის ბაღში (1922? 3?).

3. კინო ხმის მიცემის დროს – 17 დეკ. 1949.

4. შოვში – 1947 წ.

5. სანაგიტეთეატრში. 1945.

6. კინო 48 წ. თუ 47 წ.

7. კინო გორში – 1949 წ.

8. კინო, სახლში რომ გადამიღეს (კაბინეტში).

9. კინო მთაწმინდაზე „В лучах Октября“. ჯალიაშვილი. ახალი სცენარი.

10. აკადემიკოსებთან რომ გადავიღეთ (<https://galaktion.ge/?page=Diaries&id=4571>).

ეს ჩანაწერი სრულყოფილად ვერ ასახავს გალაკტიონის კინოგადაღებებს. როგორც ჩანს, პოეტი მეხსიერებით აღიდგენს გადაღებების თანმიმდევრობას. არქივში ინახება უფრო მეტი კინოფირი, რომელზეც გალაკტიონია ასახული.

ვასილ ამაშუკელის დოკუმენტური ფილმის შემდეგ, გალაკტიონი გადაუღიათ 1929 წელს. კინოსიუჟეტი ასახავს კომინტერნის მეექვსე კონგრესზე ჩეხოსლოვაკიის კომპარტიის გენერალურ მდივანის ანტონინ ზაპოტოცკის სტუმრობას, რომელსაც მასპინძლობდა გალაკტიონ ტაბიძე. პოეტმა სტუმარს გააცნო დედაქალაქი და მისი ღირშესანიშნაობები. გალაკტიონი ამ ვიზიტის შესახებ თავის დღიურში წერს: „ზაპოტოცკის ცოლმა მითხრა – რომ იგი, როგორც კი ჩავა ჩეხიაში, მოაწყობს ჩემი ლექსების გამოცემას პრაგაში. დიდებული მარშრუტია“ (<https://galaktion.ge/?page=Diaries&id=3341>).

1938 წლის 23 დეკემბერს გალაკტიონის შემოქმედებითი მოღვაწეობის 30 წლისთავი აღინიშნა თბილისის ვოროშილოვის სახელობის კლუბში. არქივში ინახება ამ ღონისძიების ამსახველი რამდენიმე კინოკადრისგან შემდგარი პატარა კინოსიუჟეტი, რომელიც იუბილეს აზრს და შინაარსს სრულყოფილად ვერ გამოგვცემს, მაგრამ მნიშვნელოვანია იმით, რომ ჩვენამდე მოიტანა პოეტის სინქრონული ხმის ჩანაწერი.

იმავე წლის 31 დეკემბერს კინოოპერატორებმა ფირზე აღბეჭდეს გალაკტიონის საახალწლო მილოცვა და ლექსი, რომელიც ამჟამად გაციფრებულია (> 7851 – წყარო: გ. ტაბიძის ჩანაწერი, კლმ, დ-122, 1. სგ, წ. XV, თბ., 2008, გვ. 532. <https://youtu.be/hD6Py8FbgGI?si=eb5Qqrkb8wOeExNQ>),

1945 წლის 9 მაისს საზეიმო მიტინგი გაიმართა მწერალთა კავშირში, სადაც გალაკტიონი ლექსით გამოვიდა. ეს ეპიზოდი გადაიღეს ფირზე და შევიდა ირაკლი კანდელაკის კინონარკვევში „გამარჯვების დღესასწაული“.

1946 წელს პოეტი ორჯერ გადაიღეს კინოფირზე, რომელიც კინოჟურნალ საბჭოთა საქართველოს მესამე და მეთორმეტე ნომრებში შევიდა. კადრები ასახავს თბილისის სანკულტურის თეატრში მუშა-მოსამსახურებთან და ბიბლიოთეკაში მკითხველებთან შეხვედრას.

კარლო გოგომის ზემოთ აღნიშნული წერილის ნაბეჭდი ხელნაწერი ხელოვნების სასახლეში, კარლო გოგომის არქივში ინახება. როგორც ჩანს, „საბჭოთა ხელოვნების“ რედაქტორმა შეკუმშა ტექსტი და ისე დაბეჭდა, რადგან მასში არ მოხვდა მკვლევარის მიერ ხელნაწერში აღწერილი კინოსიუჟეტი:

„პრეზიდენტის წევრთა შორის გამოირჩევა ახოვანი ფიგურა პოეტისა, იგი თვალყურს ადევნებს შეკრებილთ და ყურს უგდებს მომხსენებელს მწერალ სიმონ წვერავას, რომელიც შეკრებილთ გალაქტიონის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე მოუთხრობს. მოხსენება მთავრდება. მგოსანს თაიგულებს მიაერთმევენ. ნახევრად წამომდგარი პოეტი მადლობას უხდის დამსწრეთ. ორატორები ესალმებიან სტუმარს. დასასრულ გამოდის თვითონ გალაქტიონი თვალზე სათვალთ, ლენინის ორდენით მკერდ დამშვენებული და კითხულობს ლექსს „თასი“. ლექსის კითხვა ჩაწერილია სინქრონულად (<https://www.youtube.com/watch?v=lmThGr7HNT0>).

მაღალი განცდითა და ემოციით, მისთვის ჩვეული ჟესტიკულაციით პოეტი განაგრძობს:

„თასს სადღეგრძელოს ხელში ავიღებ
ასსა და ათასს,
დეე, ესმოდეთ: ერთმანეთის გატანა
ვიცით,

შეხედეთ ამ თასს,
მეგობრობა შეხედეთ ამ თასს
იგი სავსეა არა ღვინით,
არამედ ფიცით“.

კადრი მთავრდება საშუალოდან მსხვილ პლანზე გადასვლით, საერთო ტაშისცემის ფონზე“ (ხელოვნების სასახლე კარლო გოგომის არქივი 303, გალაკტიონი დოკუმენტურ კინოში ნაბეჭდი 22 გვ.).

1947 წელს რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში აღინიშნა ილია ჭავჭავაძის დაბადებიდან 110 და გარდაცვალებიდან 40 წლის იუბილე, სადაც საკუთარი ლექსი წაიკითხა გალაკტიონ ტაბიძემ. ეს კინოსიუჟეტი შესულია ოთარ ჭიაურელის კინოჟურნალში „საბჭოთა საქართველო“ (№ 38, 1947 წელი).

„1947 წლის აგვისტოში გალაკტიონი ისვენებდა შოვში, სადაც ჩამოვიდა „საბჭოთა საქართველოს“ გადამღები ჯგუფი კინოოპერატორ ბორის კრეპსის ხელმძღვანელობით. დოკუმენტალისტებმა პოეტი გადაიღეს შოვში სამუშაო კაბინეტში და შოვის ბუნებაში თივის თიბვის დროს. ეს სიუჟეტი შევიდა ოთარ ჭიაურელის კინოჟურნალში „საბჭოთა საქართველო“ (№29).

1948 წლის 28 ივლისს გალაკტიონი ნინო კვირიკაძესთან ერთად მიდის კინოთეატრში და ნახულობს ალექსანდრე ჯალიაშვილის სრულმეტრაჟიან ფილმს „საბჭოთა საქართველო“, რომელშიც ნაჩვენებია 1947 წლის აგვისტოში შოვში გადაღებული კადრები. გალაკტიონი ჩანს თივის თიბვის დროს და დიქტორი აცხადებს „სახალხო პოეტი გალაკტიონ ტაბიძე“. პოეტი კმაყოფილია ამ კადრებით და თვლის, რომ ეს სურათი ნაწილობრივ პლაკატია, რომ ეს შესანიშნავი რეკლამაა, რომელიც აუცილებელია 11 ოქტომბრისთვის, მისი სალიტერატურო ასპარეზზე გამოსვლიდან 40 წლისთავის წარმოსაჩენად. ფიქრობს, რომ ეს კინოფილმი მისი გამარჯვებაა. უბის წიგნაკში წერს: „გაუმარჯოს თივის თიბვას! გაუმარჯოს ასპარეზის გასუფთავებას ომისათვის!“ (> 10733 წყარო: გალაკტიონ ტაბიძის

ჩანაწერი, ქლმ. დ-213, გვ. 2. გ. ტაბიძე, სგ, წ. XVII, თბ., 2008, გვ. 360).

ეს განწყობა მის ლექსშიც აისახა: 1947 წლის 10 აგვისტოთი თარიღდება მისი ლექსი: „პირველ აგვისტოს ღამით“, სადაც ასეთი სტრიქონებია:

„დიდებულია ბუბა!
მთიბავი ვთიბავ თივას.
შოდას ელვარებს უბე,
ნისლს რომ იტევდა ძლივას!
საიდან გაჩნდა კინო—
ოპერატორი ძველი?
სურს გადაიღოს იმ დროს,
როს თივას თიბავს ცელი“.

1949 წლის 21 დეკემბერს გორში სტალინის დაბადებიდან 70 წლისთავისადმი მიძღვნილი საზეიმო საღამო გაიმართა, სადაც სიტყვით გამოვიდნენ რუსი, უკრაინელი, სომეხი, აზერბაიჯანელი და ქართველი ავტორები. მათ შორის იყო გალაკტიონიც, რომელმაც ლექსი მიუძღვნა ბელადს. ეს საღამო სინქროულად ჩაიწერეს და სიუჟეტი შევიდა რეჟ. ირაკლი კანდელაკის კინონარკვევში „21 დეკემბერი გორში“.

გალაკტიონის ლექსების ახალ ციკლზე მუშაობას ასახავს შალვა ჩუგუნავას კინონარკვევი, რომელიც 1949 წლის კინოჟურნალ „საბჭოთა საქართველოს“ № 32 ნომერში შევიდა.

1950 წლის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების დღეს, გალაკტიონი გადაიღეს საარჩევნო უბანზე ხმის მიცემის დროს. კინოქრონიკა შევიდა კინოჟურნალ „საბჭოთა საქართველოს“ 1950 წლის № 38 ნომერში (<https://www.youtube.com/watch?v=VhszALYPQK0>).

ამის შესახებ გალაკტიონი თავის დღიურში წერს: „კინოებში მიდის ქრონიკა „არჩევნები“. მე გადაღებული ვარ, თურმე,

შესანიშნავად, ხმის მიცემის დროს, ყუთთან. ჯერ კადრი მიდის ჩვეულებრივად – ერთ ადგილას ჩემი სურათი დიდდება“ .

გალაკტიონი თავის დღიურში ორჯერ ახსენებს ხმის მიცემის დროს გადაღებულ კადრებს. ამ გარემოებას ყურადღება მეცნიერმა მაია ნინიძემ მიაქცია: მეცნიერი წერს: „ერთი ჩანაწერი გაკეთებულია 1951 წლის იანვრის დასაწყისში ამავე წლის მაგიდის კალენდარზე და, შესაბამისად, უფრო ადრეული ვერ იქნება. მასში ვკითხულობთ: „კინოებში მიდის ქრონიკა „არჩევნები“. მე გადაღებულვიარ თურმე შესანიშნავად, ხმის მიცემის დროს...“ (გ. ტაბიძის ჩანაწერი, 266, 3; გ. ტაბიძე, სგ, წ. XVIII, თბ., 2006, გვ. 151.). მეორე ჩანაწერის მიხედვით, რომელიც 1951 წლის დეკემბერშია გაკეთებული, იგი არჩევნებზე გადაიღეს 1949 წლის 17 დეკემბერს (გ. ტაბიძის ჩანაწერი, 270, გვ. 68; გ. ტაბიძე, სგ, წ. XVIII, თბ., 2006, გვ. 197.). 1949 წლის 17 დეკემბერს თბილისში არჩევნები არ ჩატარებულა. საგულისხმოა, რომ 1951 წლის დასაწყისში გაკეთებულ ჩანაწერში სიტყვა „თურმე“ იმაზე მიგვანიშნებს, რომ ამ ფირის გადაღება ახალი ამბავი იყო. შესაბამისად, საუბარი უნდა იყოს არა 1949, არამედ 1950 წლის 17 დეკემბერს ჩატარებულ მშრომელთა დეპუტატების ადგილობრივი საბჭოების არჩევნებზე (საყოველთაო სახალხო დღესასწაული, გაზ. კომუნისტი, 1950, N283, 18 დეკემბერი, გვ. 1).

1951 წლის კინოჟურნალ „საბჭოთა საქართველოს“ მე-2 ნომერში შევიდა ორთქმავალ-ვაგონშემკეთებელ ქარხანაში გალაკტიონის საზეიმო ცერემონიალში მონაწილეობა. კარლო გოგომის არქივში დაცული ნაბეჭდი ხელნაწერი ასე აღწერს ამ კადრებს:

„გალაკტიონ ტაბიძე ქარხნის ტერიტორიაზე შემოდის მიუხედავად იმისა, რომ დასვენების საათია, არავინ დასასვენებლად არ მიდის. ყველას საყვარელი მგოსნის შესახვედრად მიეჩქარება. აღტაცებით ხვდებიან, ესალმებიან, ქარხნისაკენ მოუძღვნიან, სახელდახელოდ მოწყობილ ტრიბუნაზე მუშათა

წარმომადგენელი დგას და სიტყვით მიმართავს სასიქადულო სტუმარს. წვერ-მოშვებული გალაქტიონი დაფიქრებული უსმენს მას, შემდეგ სიტყვა მას ეძლევა. იგი ტრიბუნაზე ადის. იგი თავის გამოსვლას ლექსით ამთავრებს „რევოლუციურ საქართველოს“, ხელში ავტოკალმისტარით გაბრწყინებული სახით. დაუცხრომელი ოვაციები. ბოლოს გულთბილი გაცილება. ქარხნის მოედანი სავსეა გამცილებელი მუშებით. წინ გალაქტიონი მოაბიჯებს უზომოდ კმაყოფილი და გახარებული ამ შეხვედრით“ (ხელოვნების სასახლე კარლო გოგომის არქივი 303 „გალაქტიონი დოკუმენტურ კინოში“ ნაბეჭდი 22 გვ.).

1955 წელს გალა მშობლიურ სოფელში ჩავიდა. მისი ამ მოგზაურობის კინოსიუჟეტი შევიდა ვლადიმერ ალავიძის 1956 წლის კინოჟურნალ „საბჭოთა საქართველოს“ 25-ე ნომერში. სამწუხაროდ, ეს ჩანაწერიც, ისევე როგორც სხვა ჩანაწერები, არ გამოირჩევა არც ხანგრძლივი ქრონომეტრაჟით, არც სინქრონული ხმის ჩაწერით. აღსანიშნავია, რომ რეჟისორი ალავიძე მუდამ წუხდა, რომ არ მიეცა საშუალება გალაქტიონზე ორნაწილიანი ფილმის გადაღების, რისი სურვილიც მას ჰქონდა და ხშირად ამბობდა პირად საუბრებში.

1957 წლის სიკო დოლიძის კინონარკვევში „აყვავებული საქართველო“ შევიდა ეპიზოდი, სადაც ასახულია პოეტი წიგნების ბაზრობაზე, მაღაზიაში წიგნის არჩევის დროს.

კარლო გოგომე ნაბეჭდ ხელნაწერში გადმოგვცემს ამ კინოსიუჟეტის შინაარსს, რომელიც ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ არ არის დაბეჭდილი: „ხალხით სავსე წიგნის მაღაზიაში გალაქტიონი შემოსულა, წვეროსანი, თეთრ კიტელში გამოწყობილი, თმა განზე გადავარცხნილი იგი წიგნის თაროსთან მიდის და გადამყიდველის დახმარებით სასურველ წიგნებს არჩევს. ცალ ხელში უკვე შერჩეული წიგნი უჭირავს, მეორეს იღებს. იქვე, თაროს კუთხეში მისი თეთრი ქუდი დევს. მგოსანი ყურადღებად ქცეული გამყიდველს წიგნის შესახებ ესაუბრება.

ოპერატორის მიერ ოსტატურად არის დაჭერილი მგოსნის თვისება ფრთხილი და სათუთი დამოკიდებულება წიგნისადმი“ (ხელოვნების სასახლე კარლო გოგოძის არქივი 303 გალაკტიონი დოკუმენტურ კინოში ნაბეჭდი 22 გვ.).

„გალაკტიონი მუშებთან“– ასეთია თემა კინოსიუჟეტისა, რომელიც რეჟისორ ოთარ ჭიაურელის კინოჟურნალ „საბჭოთა საქართველოს“ 1957 წლის მე-20 ნომერში შევიდა.

1958 წელს მოსკოვში ჩატარდა ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების დეკადა, სადაც სხვა ავტორებთან ერთად მიწვეული იყო გალაკტიონიც. დეკადაზე პოეტმა წაიკითხა ლექსი „დროშები მალლა!“. სინქრონული კინოგადაღება აწარმოა გიორგი ასათიანმა.

გალაკტიონის უკანასკნელი კადრები გადაღებულია 1959 წელს, მისი დაკრძალვის დღეს (<https://www.youtube.com/watch?v=bZ8re9eJd2s>).

გალაკტიონზე არსებულმა მწირმა კინომასალამ თავისებური გავლენა მოახდინა სერგეი ეიზენშტეინის მოსწავლის, კინორეჟისორის და სცენარისტის, შალვა ჩუგუნავას 1971 წელს გადაღებულ ორნაწილიან კინონარკვევზე, რომლის სახელწოდებაა „გალაკტიონ ტაბიძე“ (<https://www.youtube.com/watch?v=ghfmRJrE21A>).

პოეტისთვის კინო მნიშვნელოვანი იყო მისი პირადი და შემოქმედებითი მემკვიდრეობის კონტექსტშიც. 1946 წლის 3 სექტემბერს, თავისი ცხოვრებისა და შემოქმედების ამსახველი მასალების მოწესრიგებისას, „კინოსა და მხატვარ-მოქანდაკეების მასალები“ ცალკე საქაღალდეში აქვს შეტანილი. გალაკტიონი კინოთეატრს განიხილავდა მისი შემოქმედებითი საღამოს ჩატარების ერთ-ერთ ადგილად. 1949 წლის მარტში კინოთეატრ „რადიუმში“ გამოფენის გამართვას ვარაუდობდა. გალაკტიონს სურვილი ჰქონდა, მისი საჯარო გამოსვლები დოკუმენტირებული ყოფილიყო კინოს საშუალებით. 1949 წლის 16 მაისის

დღიურის ჩანაწერში აღნიშნავს, რომ გული სწყდება, ნაძალადევის მუშათა კლუბში ჩატარებულ ლიტერატურულ საღამოზე „ვერ მოხერხდა ფოტო და კინოგადაღება“. 1955 წლის ივნისში გეგმავს ლიტერატურულ ღონისძიებას და ფიქრობს, რომ „კარგი იქნება, თუ მოხერხდება ღონისძიების კინოფირზე გადაღება“.

პოეტს მეთოდური მიდგომა ჰქონდა საკუთარი კინომემკვიდრეობის მიმართ. 1951 წლის დეკემბერში უბის წიგნაკში იწერს, როდის, სად, ვისთან ერთად ან რა ვითარებაში გადაუღიათ იგი კინოფირზე.

გალაკტიონის, როგორც აღიარებული საზოგადოებრივი ფიგურის პირადი სივრცე ხშირად გამხდარა კინოქრონიკის ნაწილი. მიუხედავად ამისა, გააზრებული კინოპოლიტიკა პოეტის სიცოცხლეში მის მიმართ არ განხორციელებულა, კინემატოგრაფისტებს არ ჰქონიათ პოეტზე სრულმეტრაჟიანი ფილმის გადაღების საშუალება. ამ მხრივ საგულისხმოა იმერეთის კინოქრონიკასთან დაკავშირებით პოეტის დღიურის ჩანაწერები: 1955 წლის 8 ივლისამდე: ვახტანგ გურგენიძე ცდილობს გალაკტიონის იმერეთში სტუმრობა ფირზე ჩაიწეროს, მაგრამ თავდაპირველად უარს იღებს „პიროვნების კულტის წინააღმდეგ გაჩაღებული ბრძოლის გამო“. მოგვიანებით, კულტურის მინისტრის მოადგილე ნებას რთავს. როგორც ჩანს, იმდენად მნიშვნელოვანი იყო გალაკტიონის ფიგურა, რომ პოლიტიკური შეზღუდვების ფონზე მისთვის გამონაკლისი დაუშვეს, თუმცა 1955 წლის 14-15 სექტემბერის პოეტის დღიურის ჩანაწერში გალაკტიონი ბრაზობს, როდესაც იგებს, რომ კულტურის მინისტრმა საყვედური გამოუცხადა ვახტანგ გურგენიძეს მისი ვანში ყოფნის ამსახველი კინო-კადრების გადაღების გამო. ფიქრობს, რომ კულტურის მინისტრი მის წინააღმდეგაა განწყობილი და მის მტრებს ემხრობა.

საბჭოთა რეჟიმი მკაცრად აკონტროლებდა გალაკტიონ ტაბიძის ეკრანზე ასახვას. პოეტის ეკრანული სახე, როგორც წე-

სი, ფრაგმენტულად იყო წარმოჩენილი და ძირითადად ემსახურებოდა ხელისუფლების იდეოლოგიურ მიზნებსა და პროპაგანდისტულ კონტექსტს. კინოსიუჟეტები: გალაკტიონი მუშებთან, ხმის მიცემის პროცესში, ვაგონშემკვებელ ქარხანაში, სტალინისადმი მიძღვნილ საღამოზე ან ქართული ხელოვნების დეკადაზე, მიგვანიშნებს, რომ კინოში მისი სახე ფორმირდებოდა, როგორც სტანდარტიზებული საბჭოთა პოეტი. ასეთ კინოსიუჟეტებში ჩანდა საბჭოთა აღმშენებლობა, არ ირეკლებოდა პოეტის ინდივიდუალური შემოქმედებითი ხელწერა და სრულიად უგულვებელყოფილი იყო მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობის სიღრმისეული გააზრება.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, არაერთი მოკლემეტრაჟიანი ანიმაციური ფილმი შეიქმნა პოეტის ლექსების მიხედვით, (მაგ. გიორგი თავაძე – გალაკტიონი, ასევე სამხატვრო აკადემიის სამაგისტრო ნაშრომები).

განსაკუთრებით აღსანიშნავია და გამორჩეულია გიორგი ბართაიას და ნინო ხოფერიას 2022 წლის 44 წუთიანი დოკუმენტური ფილმი: „ძეგლი ზღვის პირას“. კინოსურათში შესწავლილია ბათუმში არსებული საარქივო მასალები, რომლებიც ასახავს 1953 წელს გალაკტიონის ბათუმში ვიზიტს. ფილმში ყურადღება გამახვილებულია ზღვის თემატიკაზე გალაკტიონის შემოქმედებაში. შეიძლება ითქვას, რომ ბოლო წლების სატელევიზიო ნამუშევრებს შორის ეს ფილმი ყველაზე სრულყოფილად ასახავს გალაკტიონის ბიოგრაფიისა და შემოქმედების ერთ ფრაგმენტს (<https://www.youtube.com/watch?v=OohXWNNYU74>).

პოეტის დღიურები და მოგონებებია დამუშავებული იზა ვეფხვაძის 2021 წლის 32 წუთიან დოკუმენტურ ფილმში „გალაკტიონ ტაბიძე“ (https://www.youtube.com/watch?v=h-6654_v_LU).

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ასევე 2025 წელს შექმნილი ირინე ჟორდანაიას ფილმი „ჰაერი ლურჯი აბრეშუმია“, რომლის

სახელწოდებაც აღებულია გალაკტიონ ტაბიძის ლექსიდან „სა-საფლაონი“. კინოსურათი არ ეხმიანება არც გალაკტიონის ცხოვრებას და არც მის შემოქმედებას.

კარლო გოგოძე შენიშნავს, რომ ვასილ ამაშუკელმა კინოს გარიჟრაჟზე, როცა არავითარი რესურსი არ არსებობდა, დამოუკიდებლად შეძლო 1200 მეტრის ფირის გადაღება და სრულმეტრაჟიანი დოკუმენტური ფილმის შექმნა აკაკი წერეთელზე, გალაკტიონზე გადაღებული დოკუმენტური მასალები კი საერთო ჯამში 300 მეტრსაც არ აღემატებაო... და ეს მაშინ, როდესაც კინოს, როგორც მასების აღზრდის საშუალებას, განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა.

პოლიტიკური ჩარევის გავლენა კინოზე და გალაკტიონზე იმ ეპოქაში სრულიად ბუნებრივია.

მიუხედავად იმისა რომ დამოუკიდებელი საქართველოს პერიოდში არაერთი ფილმი შეიქმნა გალაკტიონზე, დღეს ისევ აქტუალურად ჟღერს კარლო გოგოძის სიტყვები, რომელიც ნახევარი საუკუნეზე მეტი ხნის წინ დაწერა: „მომავალში მაინც უნდა შეიქმნას სრულმეტრაჟიანი მაღალმხატვრული დოკუმენტური კინოფილმი ჩვენი ეპოქის ამ მგზნებარე პოეტზე. სანამ გვიან არ არის, ამ მიზნით უნდა მოინახოს გალაკტიონის ცხოვრებისა და მოღვაწეობისადმი მიძღვნილი სხვადასხვა დროს გადაღებული დოკუმენტური ფირები, აგრეთვე დამონტაჟების შემდეგ დარჩენილი ნაჭრები. რასაკვირველია, ვითვალისწინებ იმ სიძნელეებს, რომლებიც ამ ხასიათის ფილმზე მომუშავე კინემატოგრაფისტს შეხვდება, მაგრამ დაუძლეველი არაფერია და ჭეშმარიტად ეროვნული საქმე გაკეთდება... ამჟამად არსებული კინოდოკუმენტური მასალა, რომელიც გალაკტიონს ეხება, საკმაოდ დაზიანებულია. საქართველოს სსრ კინო-ფოტო-ფონო სახელმწიფო არქივმა ეს მასალა შელახული სახით მიიღო და თუ ჩვენს მკვლევარებს რისიმე პოვნა შეუძლიათ, თუ რამ

გადარჩა და შემონახულა, მხოლოდ არქივის მუშაკთა დიდ გულმოდგინებას უნდა ვუმაღლოდეთ“.

ჩვენც ამ სიტყვებით დავასრულებთ ამ წერილს და იმედს ვიტოვებთ, მომავალში მაინც იქნება შესაძლებელი, კარლო გოგოდის სიტყვები განვლილ ეტაპად ჩაითვალოს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ამაშუკელი, ვ. საქართველოს ხელოვნების სასახლე, ვ. ამაშუკელის არქივი 29 უთარილო ნაბეჭდი 6 გვერდი.

გაზეთი „თემი“ (1914, 20 იანვარი № 159).

გალაკტიონ ტაბიძის ცხოვრებისა და შემოქმედების ტექსტოლოგიური და ინტერდისციპლინური კვლევები. თბილისი: 2025, გვ. 661.

გოგოძე, კ. (1973). „გალაკტიონი დოკუმენტურ კინოში“ „საბჭოთა ხელოვნება“, № 10.

გოგოძე, კ. ხელოვნების სასახლე კარლო გოგოდის არქივი 303 „გალაკტიონი დოკუმენტურ კინოში“ ნაბეჭდი 22 გვ.

ნინიძე, მ., სიხარულიძე, ნ., თვალავაძე, თ., ბებურიშვილი, ლ., მეტრეველი, ს. (2025). გალაკტიონ ტაბიძის ცხოვრებისა და შემოქმედების მატთანე (რედაქტორები ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორები: მაია ნინიძე და თეიმურაზ დოიაშვილი ტექსტოლოგიის, გამოცემათმცოდნეობისა და ციფრული ჰუმანიტარის ასოციაცია). თბილისი.

რობაქიძე, გრ. (1925). ბაში-აჩუკ (როგორც კინორომანი), ჟურნ. დროშა, №29.

საყვებელთაო სახალხო დღესასწაული, გაზ. კომუნისტი, (1950), N283, 18 დეკემბერი, გვ. 1.

Galaktion on screen

Abstract

Keywords: Galaktion, cinema, Akaki Tsereteli's Journey to Racha-Lechkhumi.

The article "*Galaktion on Screen*" presents an interdisciplinary study that explores the historical and aesthetic dimensions of the relationship between Georgian literature and cinematography through the example of Galaktion Tabidze's life and creative legacy.

Particular attention is devoted to the first points of intersection between the poet and cinema – specifically Vasil Amashukeli's documentary film *Akaki Tsereteli's Journey to Racha-Lechkhumi* – The article devotes particular attention to the initial points of intersection between the poet and cinema – specifically, Vasil Amashukeli's documentary film *Akaki Tsereteli's Journey to Racha-Lechkhumi* and the presumed participation of Galaktion Tabidze in this film – an episode that may be interpreted as the poet's symbolic debut inscribed in the historiographical archive of Georgian cinema. The study relies both on archival sources (materials preserved at the Palace of Art and the State Film Fund) and on Galaktion's personal notes, diaries, and correspondence, which shed light on his artistic self-awareness and his interest in the cinematic medium.

The article provides a detailed analysis of the poet's appearances in various documentary and chronicle film materials produced between 1929 and 1958, including works by Irakli Kandelaki, Otar Chiaureli, Shalva Chugunava, and other directors. The poet's on-screen image was typically represented fragmentarily and was largely subordinated to ideological and propagandistic objectives of the

Soviet regime. The cinematic narratives – showing Galaktion among workers, during voting procedures, at a wagon-repair factory, or attending events dedicated to Stalin or to the Decade of Georgian Art – suggest that his screen persona was constructed as that of a standardized Soviet poet. In such visual portrayals, the processes of Soviet construction were foregrounded, while the poet's individual creative style was obscured and his literary legacy remained profoundly underexplored.